

HET GEBOUW AAN DE SOPHIALAAN

IN HET HONDERDVIJFTIGSTE JAAR
VAN DE DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN
TUSSEN ITALIË EN NEDERLAND

*Mijn welgemeende dank voor het ondersteunen
van de publicatie van dit boek aan de Sponsor:*

AVIO S.P.A.

GRUPPO CICCOLELLA

GRUPPO FIAT

LUXOTTICA GROUP

BANCA MONTE PASCHI BELGIO S.A.

UNIONCAMERE PIEMONTE - UNIONE CAMERE DI COMMERCIO INDUSTRIA ARTIGIANATO
E AGRICOLTURA DEL PIEMONTE

DANKBETUIGINGEN

Hierbij willen wij de navolgende personen en instanties bedanken voor het ter beschikking stellen van hun archieven, waardoor wij belangrijke documentaire bronnen hebben kunnen naslaan en publiceren:

DHR. JOZIAS VAN AARTSEN
Burgemeester van de Gemeente Den Haag

DRS. WIM J. DEETMAN
Oud-burgemeester van de Gemeente Den Haag
Lid van de Raad van State

DRS. MAARTEN SCHENK
DRS. KEES J.J. STAL
Directeur en medewerker van het Haags Gemeentearchief

PROF. DRS. RONALD DE LEEUW
Oud-directeur van het Rijksmuseum in Amsterdam

DRS. WIM PIJBES
Directeur van het Rijksmuseum in Amsterdam

DRS. JAN RUDOLPH DE LORM
Hoofd Tentoonstellingen bij het Rijksmuseum in Amsterdam

DRS. FREDERIK J. DUPARC
Oud-directeur van het Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis in Den Haag

MW. EMILIE GORDENKER
Directeur van het Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis in Den Haag

DRS. ANTOINETTE VISSER
DHR. MARCO VAN BAALEN
Directeur en Curator van het Haagsch Historisch Museum

DRS. MARIJNKE DE JONG
Directeur van Panorama Mesdag in Den Haag

PROF. LOUIS GODART
Directeur van de Afdeling Behoud Artistiek Erfgoed
bij het Bureau van de President van de Italiaanse Republiek

DRS. CARLA ENRICA SPANTIGATI
Beheerder Historisch, Artistiek en Etno-antropologisch
Erfgoed van Piemonte

DRS. PAOLA ASTRUA
Directeur van de Galleria Sabauda in Turijn

DRS. SERENITA PAPALDO
Beheerder Historisch, Artistiek en Etno-antropologisch
Erfgoed van Modena en Reggio Emilia

DRS. CRISTINA ACIDINI
Beheerder van de Polo Museale Fiorentino (Gezamenlijke Florentijnse Musea)

PROF. CLAUDIO STRINATI
Speciaal beheerder voor de Polo Museale Romano (Gezamenlijke Romeinse Musea)

DRS. MARIA ELISA TITTONI
Directeur van het Museo di Roma in Palazzo Braschi

PROF. ANNA COLIVA
Directeur van de Galleria Borghese in Rome

IR. FRANCESCO PETRUCCI
Conservator van het Museum van Palazzo Chigi, Ariccia

DRS. MARIAROSARIA BORRIELLO
Directeur van het Nationaal Archeologisch Museum in Napels

PROF. DRS. PIER GIOVANNI GUZZO
Beheerder Archeologisch Erfgoed Pompeï

GALLERIA DEGLI UFFIZI, FLORENCE

GALLERIA NAZIONALE DI ARTE ANTICA DI PALAZZO BARBERINI, ROME

GALLERIE DELL'ACCADEMIA, VENETIË

MUSEO “FIRENZE COM’ERA”, FLORENCE
MUSEO CIVICO AMEDEO LIA, LA SPEZIA
MUSEO DEL CASTELLO SFORZESCO, MILAAN
MUSEO DI CAPODIMONTE, NAPOLI
MUSEO DEL CASTELLO DI RACCONIGI, TURIJN
MUSEO DI PALAZZO MOCENIGO, VENETIË
FONDAZIONE GIORGIO CINI – MATTEO DE FINA, VENETIË
FONDAZIONE TORINO MUSEI
PINACOTECA CAPITOLINA, ROME
PINACOTECA NAZIONALE, BOLOGNA
PINACOTECA COMUNALE, CESENA
POLO MUSEALE, NAPOLI
MUSEO DEL PRADO, MADRID
MINISTERIE VAN CULTUUR, ROME
MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN, ROME
GEMEENTE BOLOGNA, AFDELING CULTUUR EN UNIVERSITEIT

*Tevens willen we hierbij al diegenen bedanken, die met enthousiasme
en toewijding hebben meegewerkt aan het tot stand komen van dit boek.*

Onze dank gaat met name uit naar

Dhr. drs. Luca Bianconi

Mw. drs. Riekke Brakkee

Mw. drs. Carmela Buonomo

Dhr. drs. Luigi Di Gioia

*voor hun waardevolle bijdrage aan het verder uitdiepen
van bepaalde aspecten van het onderzoek.*

*Tenslotte wil ik hier mijn welgemeende dank uitspreken voor de waardevolle en onvervangbare bijdrage
van drs. Francesco Johan Cortese aan de historische reconstructie van de diplomatieke betrekkingen
tussen de twee landen vanaf 1859 tot heden.*

Carlo Saraceni – Missie van de Koning van Perzië – Detail van fresco, 1616. Quirinale-paleis, Zaal der Corazzieri. Gereproduceerd met toestemming van het Quirinale.

INHOUD

XV	Dankwoord door de Chef de poste, <i>Ambassadeur Gaetano Cortese</i>
XXI	Voorwoord door de President van de Italiaanse Republiek, <i>de heer Giorgio Napolitano</i>
XXV	Voorwoord door de Nederlandse Minister-President, <i>de heer Jan Peter Balkenende</i>
XXIX	Een Blik op de Bilaterale Betrekkingen Het Gebouw aan de Sophialaan
3	Historisch Den Haag
15	Inleiding Het Gebouw.
23	<i>Stedelijke context</i>

Agostino Tassi en medewerkers – “Missie van Congo” – Detail van fresco, 1616-1617. Quirinale-paleis, Zaal der Corazzieri. Gereproduceerd met toestemming van het Quirinale.

INHOUD

	Het Gebouw.
35	<i>Historisch-architectonisch profiel</i>
	Begane Grond
57	<i>Ingang</i>
	Bel-Etage
67	<i>De Delftse Kamer</i>
89	<i>De Roze Kamer</i>
99	<i>De Gele Kamer</i>
111	<i>De Eetkamer</i>
129	<i>De Koloniale Veranda</i>
141	De Tuin
	Eerste Verdieping
147	<i>De Studeerkamer</i>

Agostino Tassi en medewerkers – “Missie van Japan” – Detail van fresco 1616-1617. Quirinale-paleis, Zaal der Corazzieri. Gereproduceerd met toestemming van het Quirinale.

INHOUD

HOOFDROLSPELERS EN VERTOLKERS VAN DE ITALIAANS-NEDERLANDSE DIPLOMATIEKE BETREKKINGEN

- 157 *Italiaanse Staatshoofden*
- 165 *Italiaanse Regeringsleiders*
- 183 *Italiaanse Ministers van
Buitenlandse Zaken*
- 203 *Italiaanse Secretarissen-Generaal*
- 212 *Italiaanse Diplomatieke
Vertegenwoordigers*
- 216 *Portrettengalerij van de Chefs
de Poste*

- 221 *Nederlandse Staatshoofden*
- 235 *Nederlandse Regeringsleiders*
- 245 *Nederlandse Ministers van
Buitenlandse Zaken*
- 259 *Nederlandse
Secretarissen-Generaal*
- 266 *Nederlandse Diplomatieke
Vertegenwoordigers*
- 270 *Portrettengalerij van de Chefs
de Poste*

Italiaanse fantasie, olieverf op doek van de Nederlandse schilder Pierre Henri Theodore Tetar van Elven (1828-1908). Afbeelding gereproduceerd met toestemming van de Galleria d'Arte Moderna (Galerie voor Moderne Kunst) in Genua en van het Fotoarchief van de Gemeente Genua. Pierre Henri Theodore was zoon van Jan Baptist Tetar van Elven. Hij studeerde in 1846 aan de Amsterdamse academie voor beeldende kunst en trok vervolgens naar Den Haag.

Graag wil ik hierbij een bijzonder woord van dank richten aan Hare Majesteit Koningin Beatrix voor de door haar verleende toestemming tot reproductie van een aantal foto's van de Koninklijke Familie.

Tevens wil ik mijn dank betuigen aan de President van de Italiaanse Republiek, de heer Giorgio Napolitano, en aan de Nederlandse Minister-President, de heer Jan Peter Balkenende, voor hun bereidheid om een voorwoord te schrijven bij dit boek bij gelegenheid van 150 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Italië en Nederland.

Ambassadeur Gaetano Cortese

Hare Majesteit
Koningin Beatrix

De President
van de Italiaanse Republiek
Giorgio Napolitano

De werkkamer van de President van de Republiek. Afbeelding gereproduceerd met toestemming van het Algemeen Secreteriat van het Bureau van de President van de Republiek, Rome, foto Mario Quattrone.

De President van de Italiaanse Republiek

Graag spreek ik hierbij mijn waardering uit voor het initiatief van de Ambassadeur van Italië in Den Haag, Gaetano Cortese, om het 150-jarig bestaan van de diplomatieke betrekkingen tussen Italië en Nederland te vieren met dit waardevolle boek over de geschiedenis van het gebouw aan de Sophialaan, sinds 1907 vestiging van de Ambassade en vervolgens van de Residentie van Italië, en derhalve al ruim een eeuw getuige en deelgenoot van de ontwikkeling van de betrekkingen tussen beide landen.

De talrijke banden waardoor ook in het verleden Nederland en Italië al vervlochten waren, hebben zich inmiddels vertaald in een diepgaande samenwerking op alle gebieden en in een intensieve uitwisseling, die onze volken aan elkaar verbinden binnen het gemeenschappelijke kader van de Europese Unie.

Het kan ook niet anders, deze band tussen twee landen die, vaak gezamenlijk, zozeer hebben bijgedragen aan de ontwikkeling van ons continent, door samen te werken of door te overleggen.

Ik denk daarbij met name aan de diepgaande beïnvloeding tussen de Italiaanse Renaissance en de Nederlandse Gouden Eeuw, die zoveel heeft betekend voor de groei van ons beschavingserfgoed. Ik denk ook aan de genialiteit van Erasmus, van Spinoza, van Rembrandt en van Vermeer. De 17e-eeuwse Hollandse steden waren welvarend en liepen in cultureel opzicht voorop; de kunsten bloeiden er en er was volop intellectuele activiteit. Het waren cosmopolitische en veeltalige steden, waar niet alleen boeken werden uitgegeven in de Nederlandse taal maar ook in het Latijn, het Italiaans, het Frans en het Engels. Grote namen als Cartesius, Comenius, Leibniz en Locke brachten er vaak langere tijd door. Talrijk waren de culturele en handelsreizen die Italianen maakten naar Nederland en Nederlanders maakten naar Italië, waarbij ze zich wederzijds lieten inspireren door elkaars werk en studie.

Ik denk dan, voor wat onze tijd betreft, aan de uitwisseling van duizenden studenten tussen de twee landen, onder andere via het Erasmusprogramma (dat die naam niet voor niets draagt), en aan de diepgaande integratie tussen onze economieën. Maar mijn gedachten gaan bovenal naar de vooruitziende blik die de leiders van Italië en Nederland gezamenlijk toonden toen zij, na afloop van de meest bloedige oorlog uit de geschiedenis, samen met de leiders van de andere vier oprichtende landen, het startsein gaven voor een visionair project van integratie van de volkeren van Europa, dat zonder weerga en uniek is in de wereld.

*De Corazzieri-zaal. Corazzieri in gala-uitrusting vormen een erewacht bij gelegenheid van de ceremonie van het aanbieden van de geloofs-
brieven door een bij het Quirinale geaccrediteerde buitenlandse Ambassadeur.*

In Den Haag vond in 1948 het eerste Congres van Europa plaats, dat het jaar daarop leidde tot de geboorte van de Raad van Europa; in Den Haag zijn ook het Internationaal Gerechtshof en het Internationaal Strafhof gevestigd: deze feiten vormen een veelzeggende bevestiging van de roeping van Nederland als hoeder van het recht en van de Nederlandse bijdrage aan de ontwikkeling van de Europese en internationale juridische stelsels.

Met hun grote betrokkenheid dragen Italië en Nederland bij aan het welslagen van het multilaterale VN-systeem, om de naleving van de mensenrechten, de ontwikkeling en de internationale stabiliteit te bevorderen, ook door middel van de inzet van hun vredestroepen in crisishaarden.

De Europese Unie, de Verenigde Naties en – op veiligheidsgebied – de NAVO zijn de drie fundamentele pijlers van het buitenlands beleid van Italië en Nederland: door deze pijlers zijn wij met elkaar verbonden en hebben onze beide landen in alle belangrijke beslissingen – ook in weerswil van eventuele nuances en van aanvangsverschillen – altijd aan elkaars zijde gestaan.

Het is nu aan de nieuwe generaties, die het geluk hebben gehad te zijn geboren in een Europa zonder grenzen, om deze uitzonderlijke vredeserfenis en het even uitzonderlijke vermogen tot ontwikkeling te blijven koesteren, dat uitsluitend een verenigd Europa hun kan blijven bieden.

Het is logisch dat burgers zich zorgen maken om de onrust in de wereld en om de huidige economische conjunctuur. Maar die zorgen mogen er nooit toe leiden dat we pas op de plaats maken of, erger nog, een stap achteruitzetten op de weg die we hebben volbracht; ze moeten ons, daarentegen, juist aansporen tot een nog sterkere onderlinge samenhang.

Ik ben ervan overtuigd dat Italië en Nederland zullen blijven bijdragen aan het versterken van deze onderlinge samenhang, in het gezamenlijk belang, om de waarden die wij delen in ere te houden en de herinnering aan de “Founding Fathers” levend te houden; waarden, cultuur, tradities en contacten die beide landen in de loop der eeuwen hebben gedeeld en ontwikkeld en waarvan de afbeeldingen en de reconstructie in dit boek nog eens een bevestiging vormen.

Giorgio Napolitano

Binnenhof.

De Minister-President van het Koninkrijk der Nederlanden

150 jaar diplomatieke betrekkingen tussen Nederland en Italië. Een prachtige aanleiding voor het bijzondere boek dat voor u ligt. En daarnaast iets om buitengewoon trots op te zijn. De intensieve vriendschappelijke band tussen Nederland en Italië, land van oorsprong van de moderne diplomatie, hield door tijden van welvaart, maar ook in moeilijke periodes stand en belooft veel mooie momenten van samenwerking in de toekomst.

De Italiaanse residentie in Den Haag, het gebouw aan de Sophialaan, is een prachtig symbool van onze vriendschap. Niet alleen dateert het gebouw uit de tijd waarin de eerste Italiaanse diplomatieke vertegenwoordiger zijn intreden in Nederland maakte, halverwege de 19^e eeuw; de residentie toont ook bij uitstek hoe topstukken van Italiaans meubilair en prominente kunstwerken uit de Italiaanse culturele traditie uitstekend samen kunnen gaan met de Nederlandse, soms sobere, bouwstijl van de late negentiende eeuw. Mijn complimenten daarom voor het indrukwekkende boek dat Ambassadeur Gaetano Cortese aan zijn prestigieuze residentie heeft gewijd.

De lange traditie van cultuur in Italië en het belang dat wordt gehecht aan de inbedding van die cultuur in het bewustzijn van iedere burger en in het leven van alledag, is iets waar wij in Nederland van kunnen leren. Het verheugt mij daarom zeer wanneer de Italiaanse en Nederlandse kennis en ervaring elkaar ontmoeten. Bijvoorbeeld wanneer, op het gebied van cultuur en design, de Nederlandse pragmatische en sobere vormgeving uitstekend combineert met de Italiaanse esthetisch georiënteerde joie de vivre en *dolce vita*.

Het gebouw van de Nederlandse ambassade in Italië, de bakermat van cultuur en van design, is een voorbeeld van hoe onze landen elkaar architectonisch goed aanvullen. Gelegen in de wijk Parioli in Rome, dateert het gebouw van 1929. Enkele jaren geleden werd het ingrijpend verbouwd door de Nederlandse architect Jan Pesman in nauwe samenwerking met zijn Italiaanse collega Claudio Catucci en werd aan het bestaande neorenaissance pand een prominente moderne gevel van glas, cement en metaal toegevoegd. Ook inwendig onderging het gebouw een metamorfose en werd het ingericht met Nederlands designmeubilair en een collectie Nederlandse hedendaagse kunst. De witte klassieke villa, gecombineerd met haar gedurfde moderne metalen aanbouw, biedt nu tegelijkertijd een boeiend contrast én een serene eenheid met haar Romeinse omgeving.

Binnenhof.

Ook in andere disciplines vullen we elkaar goed aan. Op het terrein van onderwijs leren we al decennia lang van elkaar. Waar bijvoorbeeld Maria Montessori haar pedagogische opvattingen in Italië ontwikkelde, kon ze dit in Nederland vele jaren actief in praktijk brengen en uitbouwen tot een inmiddels wereldwijde onderwijsfilosofie. Door middel van universitaire studenten- en docentenuitwisselingen, onze Nederlandse academische instituten in Rome en Florence en het Italiaanse cultureel instituut in Amsterdam leren we wederzijds over elkaars tradities, delen we in elkaars kennis en ontwikkelen we nieuw intellectueel gedachtegoed.

Ik noem ook sport: onze Nederlandse voetballers hebben vele indrukwekkende doelpunten gescoord op Italiaanse velden. Tegelijkertijd hebben wij grote bewondering voor de vele beroemde voetbalhelden die Italië heeft voortgebracht. Een interland Nederland-Italië levert de spannendste momenten en scherpste krantenkoppen op. Italiaanse en Nederlandse topsporters ontmoeten elkaar en meten zich in het water, wielrennend en op het race circuit. Ook van dat laatste kunt u in het boek dat voor u ligt genieten: het Italiaanse talent voor het ontwerpen en bouwen van topklasse raceauto's wordt goed voor het voetlicht gebracht.

Belangrijke uitdagingen voor de komende tijd waarbij onze vriendschap en het feit dat we elkaar aanvullen een belangrijke rol kunnen spelen vinden we binnen de steeds groter geworden Europese Unie. Binnen de groep van 27 lidstaten kan onze vriendschap als basis dienen om nauw samen op te trekken bij het streven naar een daadkrachtige aanpak van de mondiale uitdagingen die zich voor zullen doen. Daarbij kunnen we nuttig gebruik maken van elkaars kennis en ervaringen.

Ik heb er daarom alle vertrouwen in dat de komende 150 jaar van onze diplomatieke betrekkingen minstens zo vruchtbaar en succesvol zullen zijn als de afgelopen periode. Laten we de culturele, intellectuele, economische en politieke ervaringen en historie die ons binden en waarvan het boek dat voor u ligt een zeer tastbaar bewijs is, hun uitstraling laten hebben naar een succesvol Europa.

Jan Peter Balkenende

Gezicht op de haven van Napels. Gaspar van Wittel. Afbeelding gereproduceerd met toestemming van de Galleria Cesare Lampronti. Internationale kunst- en antiekbeurs TEFAF 2008 – Maastricht.

EEN BLIK OP DE BILATERALE BETREKKINGEN

Zoals geldt voor alle landen van het oude continent, gaan de banden tussen Nederland en Italië zeer ver terug in de geschiedenis. Door de eeuwen heen zijn de wederzijdse betrekkingen steeds hechter geworden; inmiddels hebben ze het punt bereikt dat ze worden geïnspireerd door gedeelde idealen en belangen, binnen het kader van de Europese Unie.

In zijn werk “Germania” verwees ook Tacitus al naar de Bataven, die hij bewonderde omdat zij het enige hem bekende volk waren dat in staat was te leven in een gebied dat verder beheerst werd door water. Een tekenend voorbeeld van de contacten tussen de twee landen is de invloed van vooraanstaande Italiaanse humanisten als Lorenzo Valla en Bembo op Erasmus van Rotterdam, die zelf geruime tijd in Italië verbleef en een doctorstitel behaalde in Turijn waar hij omging met uitgever Aldo Manuzio.

Constant was de Italiaanse invloed op Nederlandse kunstenaars die naar Italië gingen om zich verder te bekwamen. Rubens en Van Dijk brachten hun schildertalenten verder tot rijping tijdens hun verblijf in Italië waar ze een bijzonder gevoel ontwikkelden voor kleurshakering en beeldende kracht.

Gezicht op de kade van Venetië. Gaspar van Wittel, 1679, Prado Museum, Madrid.

De rivier de Tiber bij de "Porto di Ripa Grande". Gaspar van Wittel. Afbeelding gereproduceerd met toestemming van de Galleria Cesare Lampronti. Internationale kunst- en antiekbeurs TEFAF 2008 – Maastricht.

De rivier de Tiber bij de "Porto della Legna". Gaspar van Wittel. Afbeelding gereproduceerd met toestemming van de Galleria Cesare Lampronti. Internationale kunst- en antiekbeurs TEFAF 2008 – Maastricht.

De fontein van Diana. Tuinen van het Koninklijk Paleis van Caserta.

Detail.

Gaspar van Wittel – veritaliaanst in Gaspare Vanvitelli – vestigde zich in 1674 in Rome waar hij tot 1736 werkte als kunstschilder en grondlegger werd van het “vedutisme” (stadsgezichten-genre). Zijn zoon Luigi volgde als schilder aanvankelijk het voorbeeld van zijn vader, maar wijdde zich vervolgens aan de architectuur. Hij werd één van de belangrijkste Italiaanse bouwmeesters van de overgangperiode tussen Barok en Neoclassicisme. Luigi Vanvitelli liet zich inspireren door het werk van Barok-architecten als Bernini, Borromini, Fontana en Juvarra. In 1750 werd hij door de koning van Napels, Carlo di Borbone, uitverkoren om een nieuw Koninklijk Paleis te ontwerpen in Caserta. Deze “Reggia” is zonder twijfel zijn belangrijkste bouwkundige werk.

De Reggia di Caserta wordt door Italiaanse overheidsinstanties vaak gebruikt voor evenementen van internationaal belang.

Het Koninklijk Paleis van Caserta bij nacht.

Toegangstrap van het Koninklijk Paleis van Caserta.

Theater in het Koninklijk Paleis van Caserta.

De kathedraal van Caltanissetta.

Kathedraal van Caltanissetta - middenschip.

Detail. De overwinning van de Heilige Michaël.

Ook andere Hollandse kunstenaars vestigden zich in Italië, zoals Herman van Swanevelt, die in Italië bekend stond als Herman de Kluizenaar (Ermanno l'Eremita) en de in Utrecht geboren Gerrit van Honthorst die in 1590 hoorde tot de groep schilders rond Caravaggio en die zich vervolgens “Gherardo delle Notti” (Gerard van de Nachten) liet noemen. Ook de familie Van Wittel vertrok in de 17e eeuw naar Italië en nam daar de naam Vanvitelli aan: vader Gaspare Vanvitelli was schilder, zijn zoon Luigi werd een belangrijke Barok-architect die zijn naam verbond aan het Koninklijk Paleis (“Reggia”) in Caserta.

Illustere kopstukken van de Hollandse cultuur onderhielden nauwe banden met Italië: zo ook Rembrandt die, ondanks het feit dat hij nooit de traditionele studiereis maakte, toch in contact kwam met de schilderkunst van Raffaello, Tiziano en Caravaggio.

De Hollandse kunstenaars bezochten niet alleen de grote kunststeden – Venetië, Florence, Rome, Napels – maar reisden naar alle stadsstaten van het schiereiland, ook de meest veraf gelegen. In Caltanissetta, mijn geboortestad, die toch niet op de bekende doorgangsroutes ligt, bevinden zich fresco's en schilderijen van Willem Borremans uit 1719-1720. Deze grote schilder was in die jaren op het hoogtepunt van zijn artistieke kunnen; getuige daarvan is het meesterwerk dat hij maakte in het gewelf van de kathedraal van de stad. Op zijn reis door Italië had hij aanvankelijk in Napels en Cosenza gewerkt en daarna in verschillende steden op Sicilië, vooral in Palermo; tijdens zijn verblijf in die stad werd hij uitgenodigd om naar Caltanissetta te komen “dankzij de vrijgevigheid van priester Raffaele Riccobene, die zijn vermogen aanwendde om de kathedraal te verfraaien”. (De bouw van de kathedraal vond plaats tussen 1570 en 1620 waarna in 1622 de officiële ingebruikname volgde)¹.

De belangstelling van de Hollanders voor Italië was niet beperkt tot de beeldende kunst: dichter Joost van den Vondel legde vruchtbare contacten met kringen van het internationale Petrarkisme en, op het gebied van geschiedenis en kritiek, nam Johan Huizinga van Burckhardt de taak over om de cultus van de Italiaanse Renaissance levend te houden.

¹ Zie verder: Rosario Salvaggio (2001), *La Cattedrale di Caltanissetta*, Caltanissetta: Tipolitografia Paruzzo.

Het gewelf van de kathedraal. Fresco's van Willem Borremans.

Het doek "Onbevleete ontvangenis" van Willem Borremans in de apsis van de kathedraal.

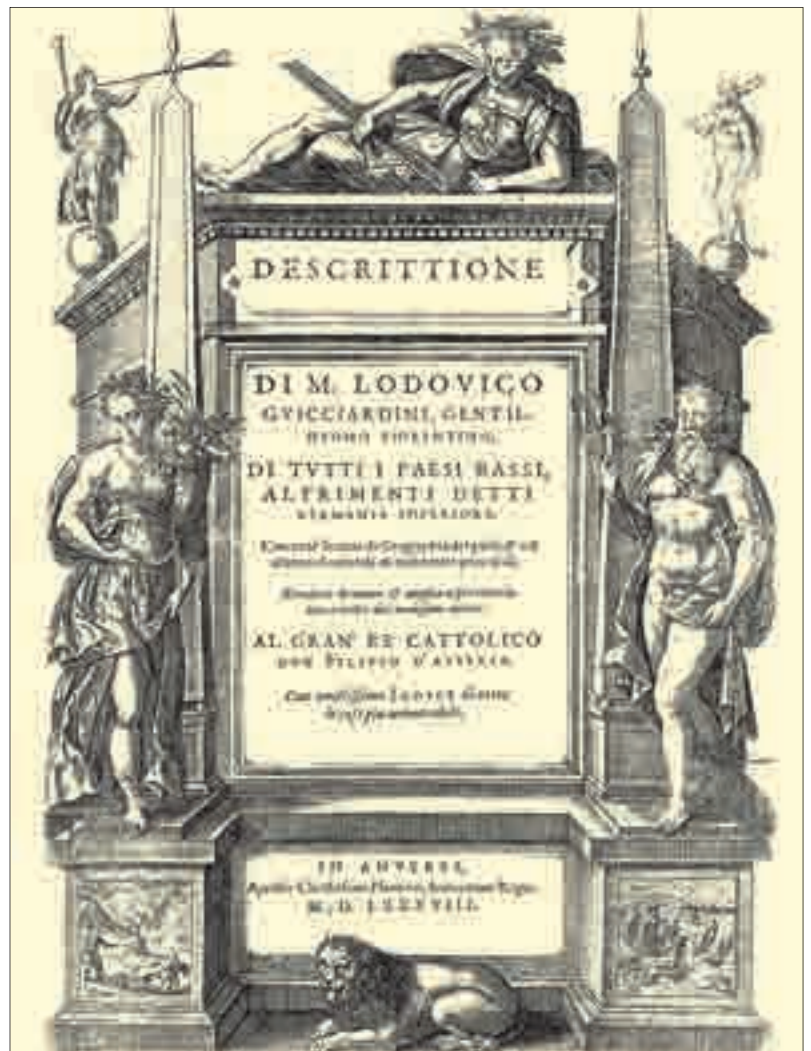
Titelpagina van de eerste uitgave van de “Descrittione di tutti i Paesi Bassi” van Ludovico Guicciardini 1567, houtsede.

“Holland is een klein land, dat echter vol is van grote en vermeldenswaardige dingen: het heeft veel vruchtbare gronden en mooie steden, het heeft grote mannen en grote vrouwen, een grote veestapel, grote rijkdom en grote macht, en is, bovenal, zeer sterk en misschien wel onverslaanbaar op het gebied van water, vaarten en dijken die geopend en gesloten kunnen worden”.

Ludovico Guicciardini,
“Descrittione di tutti i Paesi Bassi”
(*Beschrijving van alle Lage Landen*)
1567

Luigi Vanvitelli, geboren als Lodewijk van Wittel, Napels 12 mei 1700- Caserta 1 maart 1773. Geschilderd door Giacinto Diano, Koninklijk Paleis, Caserta.

Titelpagina van de uitgave uit 1588 van de “Descrittione di tutti i Paesi Bassi” van Ludovico Guicciardini – koperdruk.

Giovanni Pascoli.

De eerste gouden medaille voor Pascoli op het Concours voor Latijnse Poezie in Amsterdam met het gedicht "Veianius".

Edmondo de Amicis.

Ook de Italianen keken met voortdurende belangstelling naar de Nederlanden. Kunstenaars en humanisten, bankiers en handelslieden die zich er vestigden voelden zich sterk aangetrokken tot de lage landen. Zo ook Ludovico Guicciardini (1521-1589), auteur van de "Descrittione di tutti i Paesi Bassi" (Beschrijving van alle Lage Landen).

Deze nieuwsgierige belangstelling voor de Nederlanden bleef niet beperkt tot de kringen van handelaren en kunstenaars, maar raakte een steeds breder publiek. Terwijl Giovanni Pascoli in Amsterdam prijs na prijs¹ in ontvangst nam voor zijn Latijnse dichtkunst en daardoor internationale bekendheid verwierf, schreef Edmondo de Amicis met "Olanda" één van zijn meest succesvolle boeken, dat in de laatste decennia van de 19e eeuw grote publiciteit kreeg en populariteit verwierf. Het boek werd ook op Italiaanse scholen veel gelezen en voedde aldus de fantasie van een hele generatie jongeren.

Dit zijn slechts enkele van de talrijke voorbeelden van contacten tussen de twee landen op velerlei gebied.

Net als andere Europese landen bleef ook Nederland lange tijd een neutraal standpunt innemen ten aanzien van de strijd om de onafhankelijkheid, die het Italiaanse schiereiland in de 19e eeuw gedurende vele tientallen jaren in haar greep hield.

In 1861 echter erkende de Nederlandse regering als één van de eerste het Koninkrijk Italië, waarbij overigens het voorbehoud werd gemaakt dat die erkenning "geen goedkeuring behelsde van de manier waarop de Italiaanse eenheid tot stand was gekomen, noch van de middelen die later gebruikt zouden worden om land te veroveren".

¹ In Turijn - van 1861 tot 1864 hoofdstad van Italië - had Nederland een diplomatieke residentie die een afspiegeling was van het internationale prestige van de Nederlandse Koning. Dankzij het onderzoek dat Guido Sartorio, in samenwerking met de leden en vrienden van "Italia Nostra", naar de residentie verrichtte, hebben we een aantal interessante feiten verzameld over dit elegante gebouw dat gevestigd is in de Via San Massimo nr. 53 (in de tijd dat Turijn hoofdstad was, was het adres Contrada San Massimo nr. 15). De residentie werd volgens een ontwerp van architect Giovanni Piolti oorspronkelijk gebouwd voor ingenieur Vittorio Brambilla, ook wel bekend om zijn verdiensten als topograaf van Piemonte, en dateert uit één van de interessantste periodes van de Turijnse stadsuitbreiding langs de oude Laan van de Koning (de tegenwoordige Corso Vittorio Emanuele II). In het gebied, dat volgens het bestemmingsplan zou bestaan uit ruime kavels voor de bouw van villa's met tuinen, werd, om de rond 1840 ingezette toename van de bevolking op te vangen, intensieve woningbouw verwezenlijkt. De residentie, in verschillende fases gebouwd tussen 1843 en 1852, heeft met zijn neoklassieke inslag een waardige uitstraling. Via de ruime, achthoekige toegangshal, met versierd stucwerk en een marmeren fontein in neorenaissancestijl, komt men op de binnenplaats, waar een twee verdiepingen tellende galerij lijkt te verwijzen naar de oorspronkelijke villa zoals die hier in de vroegste bebouwingsfase van het gebied moet zijn neergezet.

“De resten van de Brug”. Detail van een schilderij van Gaspar van Wittel.

*Urbano Rattazzi, door onbekende fotograaf.
Museum voor de Geschiedenis van de Fotografie,
Fratelli Alinari, Florence.*

Minister-Resident Mauritius Helderwier werd de eerste diplomatieke vertegenwoordiger van Nederland bij de regering van het Koninkrijk Italië. Op zijn beurt benoemde de Italiaanse regering, op 15 maart 1862, Domenico Carutti di Cantogno tot Minister-Resident in Nederland. Minister van Buitenlandse Zaken Rattazzi schreef in zijn instructies aan Carutti di Cantogno - die eerder het ambt van Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken had bekleed - dat “Nederland een lichtend voorbeeld is dat Italië kan dienen ter lering” in de strijd voor de onafhankelijkheid. In zijn instructies aan Carutti di Cantogno sneed hij echter ook een onderwerp aan dat in die tijd, vanwege het bestaan van een sterke roomskatholieke partij in Nederland, een onmiskenbaar probleem vormde voor de bilaterale betrekkingen: de Romeinse Kwestie.

De onopgeloste verhoudingen tussen Italië en de Kerkelijke Staat vormden lange tijd een moeilijk punt in de diplomatieke betrekkingen tussen Italië en Nederland. Na de verovering van Rome in 1870 en de verhuizing van de Italiaanse regeringszetel naar die stad, sloot Nederland haar legatie bij de Heilige Stoel. De kwestie van de Nederlandse diplomatieke vertegenwoordiging bij het Vaticaan zorgde echter nog vaak voor spanningen in de Nederlandse binnenlandse politiek.

In de loop der jaren vond een normalisering plaats: op 7 november 1864 verhoogde het Koninkrijk Italië de status van zijn vertegenwoordiger in Nederland tot die van Buitengewoon Gezant en Gevolmachtigd Minister en in 1877 werd de Nederlandse Minister-Resident Bernard Westenbergh op basis van reciprociteit benoemd tot Buitengewoon Gezant en Gevolmachtigd Minister bij de Italiaanse regering.

*Domenico Carutti di Cantogno, Minister-Resident in
Nederland (1862-1864).*

Door de neutrale houding van Den Haag tijdens de Eerste Wereldoorlog en het aan de macht komen in Italië van het fascisme konden de bilaterale verhoudingen zich op het politieke vlak niet veel verder ontwikke-

Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden in Rome. Foto Fas Keuzekamp.

Residentie van de Ambassadeur van het Koninkrijk der Nederlanden in Rome. Foto Wim Rijker.

*Willem Johan Gijsbert Baron Gevers.**Gevolmachtigd Minister Enrico Bombieri.**W.F.L. Graaf van Bylandt.*

len; op economisch en cultureel gebied bleven ze echter bijzonder levendig. Gedurende een groot deel van deze periode waren in Italië 30 Nederlandse consulaten open, tegenover ongeveer 15 consulaire vertegenwoordigingen van het Koninkrijk Italië in Nederland en de toenmalige Nederlandse koloniën.

Met de Tweede Wereldoorlog brak een zwarte bladzijde in de bilaterale betrekkingen aan. In 1940 bezette nazi-Duitsland Nederland onder het voorwendsel dat de neutraliteit gegarandeerd zou blijven; Koningin Wilhelmina en het kabinet Gerbrandy weken uit naar Londen. Het Italië van Mussolini was gebonden aan Duitsland, en diens gevolge waren ook Italië en Nederland in oorlog. De Italiaanse oorlogsverklaring aan de Geallieerden, in juni 1940, gold formeel niet voor Nederland, maar op 13 juni 1940 werden de Nederlandse vertegenwoordigers in Italië verzocht om het land te verlaten. Bij verklaring van 11 december 1941 beschouwde Italië zich alsnog officieel in oorlog met Nederland.

Na beëindiging van de Tweede Wereldoorlog kwamen Nederland en Italië betrekkelijk snel – in november 1945 – overeen om de diplomatieke betrekkingen te hervatten. Baron Gevers werd Tijdelijk Zaakgelastigde in Rome en op 9 november 1945 werd Enrico Bombieri uitgezonden naar Den Haag als Buitengewoon Gezant en Gevolmachtigd Minister. Daags na de ondertekening in Parijs van het Vredesverdrag tussen Italië en de Geallieerde en Geassocieerde Machten, waaronder ook Nederland, werd Graaf van Bylandt op 15 februari 1947 naar Rome uitgezonden in de hoedanigheid van eerste naoorlogse Buitengewoon Gezant en Gevolmachtigd Minister van Nederland. Het Vredesverdrag en aanhangsels werden vervolgens geratificeerd door Italië en Nederland en zijn nog steeds van kracht.

Het stadhuis van Messina waar de Conferentie werd gehouden.

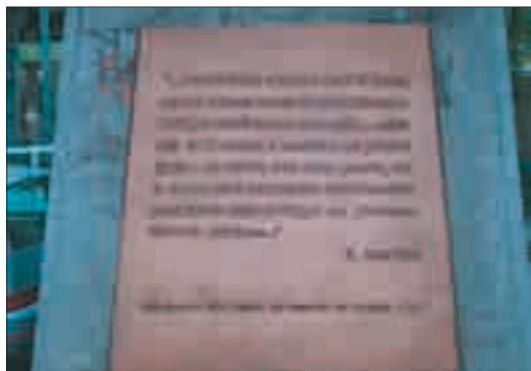
De vertegenwoordigers van de EGKS-landen bij de Conferentie van Messina. V.l.n.r.: Johan Beyen (Nederland), Gaetano Martino (Italië), Joseph Bech (Luxemburg), Antoine Pinay (Frankrijk), Walter Hallstein (Duitsland) en Paul-Henri Spaak (België).

Herdenkingszegel.

*Standbeeld van Minister Gaetano Martino – Messina
25 november 2000.*

In de jaren daarna werden de Atlantische oriëntatie en de opbouw van een geïntegreerd Europa de voor- naamste richtsnoeren in het buitenlands beleid van de twee landen. Hierdoor deelden Italië en Nederland, vanaf dat moment, de belangrijkste momenten in de Europese geschiedenis en konden ze hun bilaterale betrekkingen steeds verder intensiveren. Uit diploma- tieke stukken, krantenartikelen en verslagen van de Parlementen van de twee landen komt vooral heel dui- delijk de gezamenlijke wil naar voren om samen te wer- ken bij de opbouw van een nieuw Europa waarin een herhaling van gewapende conflicten onmogelijk is.

In 1949 behoorden Italië en Nederland tot de oprich- ters van het Atlantisch Pact en de Raad van Europa, waarvan ze beiden lid werden. In 1950 namen ze deel aan de Conferentie over het Plan Schuman, die leidde tot de oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS). Na de mislukking van het plan voor een Europese Defensiegemeenschap werkten Italië en Nederland in 1954 samen aan de totstandkoming van de Westeuropese Unie (WEU), die de voltooiing vorm- de van het proces van opbouw van een geïntegreerd westers defensiesysteem. De diplomatieke betrekkingen tussen de twee landen werden vervolgens op het niveau van Ambassadeur met geloofsbriefven gebracht naar aanleiding van het officiële bezoek dat de Italiaanse Minister-President Giuseppe Pella in november 1953 aan Nederland bracht. Met dat bezoek kwam er ook formeel een einde aan de in de Tweede Wereldoorlog geslagen wonden.

Gebruikmakend van de gelegenheid die werd gebo- den door het Benelux-memorandum - dat was opgesteld door de Nederlandse Minister van Buitenlandse Zaken Beyen (een overtuigd aanhanger van de Europese zaak) en dat de zes EGKS-landen samen wilde brengen om de voortgang van het Europese project te bespreken - riep de Italiaanse Minister van Buitenlandse Zaken Gaetano Martino in 1955 de Conferentie van Messina bijeen.

De ondertekening van de Verdragen van Rome ter oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (EURATOM), 25 maart 1957. Alberto Durazzi - Archivi Alinari, Florence.

Konrad Adenauer
Deutschland

Johan Willem Beyen
Nederland

Alcide de Gasperi
Italia

Jean Monnet
France

Robert Schuman
France

Paul-Henri Spaak
Belgie/Belgique

Parijs, Oprichtingsverdrag van de EGKS: de Ministers van Buitenlandse Zaken Paul van Zeeland (België), Joseph Bech, (Luxemburg), Carlo Sforza, (Italië), Robert Schuman (Frankrijk), Konrad Adenauer (Duitsland), Dirk Uipko Stikker (Nederland), 18 april 1951. Fotoarchief van de Commissie van de EEG.

Ondertekeningsceremonie van het Atlantisch Pact (Washington, 4 april 1949). Staande onder de vlaggen van de ondertekenende landen President Truman en Secretary of State Dean Acheson. Voor Italië tekende, met een eigen stempel, Carlo Sforza.

In Messina werd grote vooruitgang geboekt, want de deelnemende landen besloten tot een functionalistische kijk op de Europese weg en gaven die vervolgens vaste vorm met de ondertekening van de Verdragen van Rome van 25 maart 1957 ter oprichting van de Europese Economische Gemeenschap (EEG) en van de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie (EURATOM).

Zowel Italië als Nederland toonden zich vervolgens voorstanders van het idee van supranationaliteit – zij het op grond van uiteenlopende argumenten en met verschillende accenten. Bovendien waren de twee landen het ook eens over de toetreding van Groot-Brittannië tot de EEG, die lange tijd door een veto van Parijs werd geblokkeerd. Ook in 1965 stonden Nederland en Italië aan dezelfde kant tijdens de periode van crisis die uiteindelijk in 1974 werd afgesloten met de uitbreiding van de EEG en met de goedkeuring van de overeenkomst van Parijs. In dezelfde pro-Europese gezindheid hebben de twee landen de afgelopen jaren bijgedragen aan het versterken van de samenwerking op een aantal belangrijke gebieden, zoals de samenwerking binnen “Schengen” en de Europese eenheidsmunt, waarbij ze ook de ambitie deelden om een geloofwaardig buitenlands en defensiebeleid tot stand te brengen.

Parallel aan de inspanningen op het gebied van de Europese integratie hebben de twee landen, op grond van inhoudelijk overeenkomende gezichtspunten, ook de samenwerking binnen de NAVO op een hoger plan gebracht; Atlantische loyaliteit en Westerse solidariteit vormen immers vanaf het begin de hoekstenen van hun veiligheidsbeleid.

Italië en Nederland delen, met name, de overtuiging dat de NAVO in staat is om nieuwe taken op zich te nemen, afgestemd op de huidige internationale omstandigheden. Een bewijs daarvoor vormt de gemeenschappelijke inzet van beide landen bij vredesmissies in crisisgebieden, zoals de Balkan, het Midden-Oosten en Afghanistan.

Bij de opening van de Conferentie van Messina (1-3 juni 1955) verklaarde Minister van Buitenlandse Zaken Gaetano Martino: “Wij zien allen uit naar de verdere uitbreiding van onze integratie. (...) Ik hoop van harte dat we tijdens deze conferentie een bouwsteen kunnen toevoegen aan de fundering onder het gebouw Europa”. Daarmee gaf hij een sterk signaal af om het integratieproces opnieuw ter hand te nemen, te beginnen bij de economische integratie. Twee jaar later konden de Verdragen van Rome worden getekend; Minister Martino was delegatieleider van Italië bij de opstelling en ondertekening van de Verdragen. Hij was tevens een van de drie “wijze mannen” van de NAVO die het rapport over de taken van de Atlantische Alliantie op civiel gebied opstelden. H.M. Koningin Juliana verleende Minister Martino, bij Koninklijk Besluit nr. 11 van 18 mei 1954, de hoogste Nederlandse onderscheiding: die van het Grootkruis in de Orde van Oranje-Nassau. In Maastricht is bovendien een straat naar hem vernoemd: de “Gaetano Martinolaan”.

Ceremonie in het Stadhuis van Rome (Campidoglio) ter ondertekening van het Verdrag over de Europese Grondwet op 29 oktober 2004. Fotoreproductie met toestemming van het Fotodocumentair Archief van de Afdeling Voorlichting van de Gemeente Rome.

Baarn, 17 april 2007. Paleis Soestdijk. Ambassadeur Gaetano Cortese. Viering van het 60-jarig bestaan van autofabrikant Ferrari.

Ambassadeur Gaetano Cortese ontvangt uit handen van Nederlandse Ferrari-dealers en -fans een "Ferrari-rode" klomp, met het verzoek deze aan het hoofdkantoor van Ferrari in Maranello te overhandigen voor een veiling van voorwerpen uit de hele wereld. De opbrengst van de veiling is bestemd voor projecten op het gebied van de kindbescherming.

Baarn, 17 april 2007. Paleis Soestdijk. Viering van het 60-jarig bestaan van autofabrikant Ferrari (1947-2007).

Overzichtsfoto van de viering van het 60-jarig bestaan van Ferrari.

Minister-President J.P. Balkenende samen met ing. Antonio Baravalle, President-directeur van Alfa Romeo, op de AutoRAI 2007.

Minister-President J.P. Balkenende aan het stuur van een Alfa Romeo-oldtimer tijdens de achtste Red Cross Rally 2007 in Olst.

Ambassadeur Gaetano Cortese bij de presentatie van de Fiat Bravo.

Ambassadeur Gaetano Cortese met echtgenote bij de presentatie van de nieuwe Fiat 500.

Ambassadeur Gaetano Cortese met echtgenote bij de presentatie van de Lancia Delta.

Ambassadeur Gaetano Cortese met Frits Kroymans en ontwerper Jan des Bouvrie bij de presentatie van de Alfa Romeo 8C Competizione.

Naast de hechte politieke betrekkingen onderhouden Italië en Nederland evenzo nauwe banden op het gebied van economie, handel, cultuur en toerisme.

De buitenlandse handel vormt voor Nederland een motor van de nationale economie. Overeenkomstig de traditie van koopmanschap speelt Nederland een hoofdrol in de distributiestromen van goederen tussen Azië, Europa en de Verenigde Staten. In de afgelopen jaren vertoonde ook de handel tussen Nederland en Italië een stijgende lijn: zo bekleedde Italië in 2008 de achtste plaats op de ranglijst van voornaamste exporterende landen en stond het land op de vijfde plaats qua import vanuit Nederland.

Op de Nederlandse markt zijn talrijke vooraanstaande Italiaanse bedrijven aanwezig; andere bedrijven laten zich vertegenwoordigen door Nederlandse ondernemingen die zich bezighouden met invoer en distributie van Italiaanse producten. Bovendien zijn in Nederland agenten of vertegenwoordigingen werkzaam voor grote ondernemingen als FIAT Auto, Alfa Romeo, Lancia, Ferrari, Maserati, Iveco, Barilla, Ferrero, Segafredo, Luxottica, Kimbo, Lavazza en Illy Caffè, alsmede een aantal financiële holdings van grote Italiaanse ondernemingen (ENI International Holding BV, Telecom Italia International NV). Daarbij komt nog de Italiaanse aanwezigheid in de luchtvaartsector (Augusta en Avio, Alenia-Finmeccanica), de motor- en autobranche (Aprilia Nederland BV, Piaggio Benelux en Manuli Auto Holland), de transportsector (Alitalia, Merzario), de ICT (Telecom Italia, Tiscali), het financiële en verzekeringswezen (IntesaSanPaolo, Generali, Fidis), energie (SAIPEM en AGIP), interieurinrichting (Giorgetti en Targetti) en de textiel- en kledingbranche (Armani, Benetton, Valentino, Stefanel ecc.) en hebben sommige Italiaanse bedrijven een productie-eenheid in Nederland (de sierteeltgroep Ciccolella, de B.V. Danieli/Corus Technical Services en AGPO Ferrolì).

De Amerigo Vespucci in de haven van Amsterdam tijdens "Sail Amsterdam 2005".

Het Italiaans Cultureel Instituut in Amsterdam.

Het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence.

Rijksmuseum – Amsterdam.

Het belang van de handelsbetrekkingen tussen Italië en Nederland wordt ook bevestigd door de levendige contacten die (overheids)instellingen en verenigingen in beide landen met elkaar onderhouden. Zo tonen bijvoorbeeld de Italiaanse gewesten (*Regioni*) een constante belangstelling voor de Nederlandse markt. Met medewerking van de in Nederland gevestigde instellingen - Ambassade, Consulaat-Generaal, Italiaans Instituut voor Buitenlandse Handel, Italiaanse Kamer van Koophandel voor Nederland, Italiaans Cultureel Instituut en Italiaans Bureau voor Toerisme ENIT - ondernemen de *Regioni* tal van initiatieven ter presentatie en promotie van hetgeen zij op economisch en toeristisch gebied te bieden hebben.

Maar het is op cultureel gebied dat het imago van Italië nog steeds het sterkst leeft en de Nederlandse belangstelling voor Italië het grootst is. Die belangstelling vertoont een stijgende lijn, getuige de steeds grotere aantallen studenten Italiaanse taal en cultuur aan de universiteiten van Amsterdam, Groningen, Leiden en Utrecht, en het groeiend succes van de taalcursussen Italiaans zoals die worden aangeboden door het Italiaans Cultureel Instituut in Amsterdam, door particuliere verenigingen en door de 18 regionale comités van de Dante-Alighierivereniging die overal in Nederland werkzaam zijn. Steeds talrijker ook zijn de Nederlandse vertalingen van Italiaanse literaire werken, terwijl daarnaast de Italiaanse muziek en film zich in een voortdurende aandacht mogen verheugen. Van groot belang is hier de rol van het Italiaans Cultureel Instituut¹ dat gevestigd is in een prachtig historisch pand aan de Keizersgracht, in het centrum van Amsterdam en dat de stuwende kracht is achter al deze initiatieven en culturele manifestaties in Nederland. Het Cultureel Instituut levert een bijdrage aan het opzetten van belangrijke tentoonstellingen in de grootste Nederlandse steden waar oude en internationaal befaamde kunstmusea zijn gevestigd.

¹ Het Italiaans Cultureel Instituut begon haar werkzaamheden in Nederland in 1952 vanuit een vestiging in Den Haag en verhuisde in 1972 naar Amsterdam.

Madonna van Loreto. Caravaggio, 1603-1604, Rome – Sant' Agostino-kerk, Cavalletti-kapel.

Het korporaalschap van kapitein Frans Banning Cocq en luitenant Willem van Ruytenburch, bekend als "De Nachtwacht". Rembrandt, 1642, Amsterdam – Rijksmuseum.

Bacchus. Caravaggio, 1597-1598, Florence – Galleria degli Uffizi.

Portret van een paar als Oud-Testamentische figuren, beter bekend als "Het Joodse bruidje", 1665-1668. Rijksmuseum, Amsterdam.

De hierboven afgebeelde schilderijen werden in 2006 in het Rijksmuseum in Amsterdam tentoongesteld in het kader van de expositie "Rembrandt-Caravaggio".

Museum Mauritshuis – Den Haag.

Teylers Museum – Haarlem.

Haags Historisch Museum – Den Haag.

Gemeentemuseum – Den Haag.

Museum Het Valkhof – Nijmegen.

Tal van culturele evenementen hebben in de afgelopen jaren bijgedragen aan het versterken van het imago van Italië: De zeer bijzondere expositie in het Rijksmuseum in Amsterdam over “Rembrandt en Caravaggio” (waarmee de viering van het vierhonderdste geboortejaar van de schilder werd ingeluid), de tentoonstellingen “Dreaming of Italy” in het Haagse Mauritshuis, “De schetsen van Michelangelo” in het Teylers Museum in Haarlem en de “Wonderen” van de kunstschaten van de Medici in het Haags Historisch Museum, bij gelegenheid van het bezoek aan Nederland van de Italiaanse President Carlo Azeglio Ciampi, de expositie in Museum Het Valkhof in Nijmegen over “De laatste uren van Herculaneum”, de tentoonstelling “De droom van Piranesi” in het Haarlemse Teylers Museum, de in het Haags Gemeentemuseum ingerichte “Talking Paintings” van Sandro Chia, en de expositie in het Nijmeegse Museum Het Valkhof “Luxe en decadentie. Leven aan de Romeinse goudkust”: allemaal hebben ze, door de hoge kwaliteit en door het succes dat ze ook internationaal hebben weten te behalen, bijgedragen aan een positieve beeldvorming van Italië. Maar, bovenal, zijn ze een uiting van de immer vruchtbare en hechte band die op cultureel gebied al eeuwenlang tussen Italië en Nederland bestaat.

Niet voor niets werd de aanzet tot artistieke vernieuwing in de 15e eeuw juist hier gegeven, in de twee rijkste gebieden van Europa die onderling nauwe handelscontacten onderhielden; voor de handel was vooral de textielsector van belang, waarbij de grondstoffen vanuit Engeland in de Hollandse steden werden aangeleverd waar ze werden bewerkt en vervolgens als halffabrikaat uitgevoerd naar Toscane om daar verwerkt te worden tot kwaliteitsstoffen van grote waarde.

Vermogende bankiers uit Florence en Lucca hadden in Nederland filialen opgericht om de handelsrelaties te bevorderen waar zij profijt van hadden, en waarvoor zij, onder andere, kunstwerken, portretten en doeken van grote waarde bestelden voor familieleden en andere handelaren. De Banco dei Medici vormde een belangrijke spil in de verspreiding van en de waardering voor kunstwerken van grote Hollandse en Vlaamse meesters van naam.

Gezicht op het Forum Romanum. Johannes Lingelbach, 1656 Particuliere collectie. Afbeelding afkomstig uit de catalogus van de tentoonstelling "Dreaming of Italy" die in 2006 werd gehouden in het Mauritshuis in Den Haag.

Hoofd van een kind, Michelangelo, c. 1525. Haarlem, Teylers Museum.

Afbeelding afkomstig uit de catalogus "Michelangelo. De hand van een genie" van Hugo Chapman die werd uitgegeven bij gelegenheid van de tentoonstelling over de tekeningen van Michelangelo in het Teylers Museum (2005).

Portret van Lorenzo il Magnifico met gezicht op Florence. Luigi Fiammingo, c. 1550. Florence – Museo degli Argenti.

Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling "Meraviglie. Precious, Rare and Curious Objects from the Medici Treasure" die in 2003 gehouden werd in het Haags Historisch Museum.

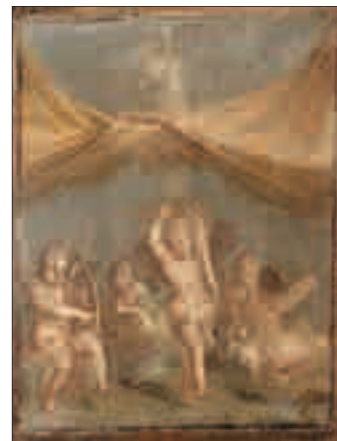
Omslag van de catalogus bij de tentoonstelling "De laatste uren van Herculaneum" die in 2006 werd gehouden in Museum Het Valkhof in Nijmegen.

Portret van Giovanni Battista Piranesi. Pietro Labruzzi, 1779. Museo di Roma. Palazzo Braschi. Tentoonstelling "De droom van Piranesi", Teylers Museum, Haarlem (2008).

Collision, Derision, Precision, olie op doek, 2002. Expositie "Talking Paintings" van Sandro Chia in het Gemeentemuseum Den Haag (2008).

Banket met Erogen, 2008 – Pompeti. Afbeelding afkomstig uit de catalogus van de Tentoonstelling "Luxe & Decadentie: Leven aan de Romeinse goudkust", gehouden in Museum Het Valkhof in Nijmegen. Foto: Luciano Pedicini/Archivio dell'Arte, Napels.

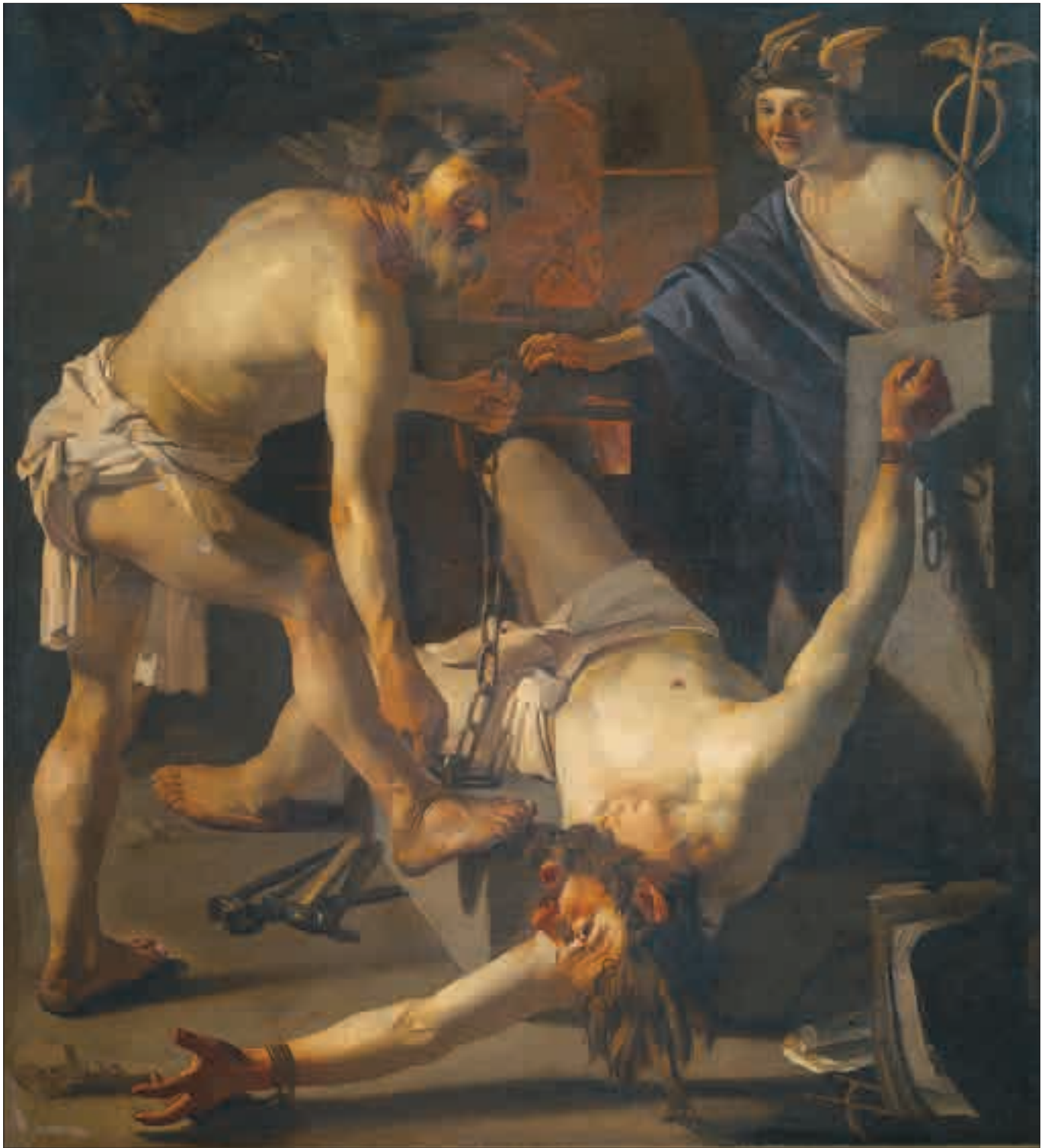
"Jongen met fruitmand" (1593-1594), Caravaggio. Galleria Borghese, Rome. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling "Rembrandt-Caravaggio" die in 2006 werd gehouden in het Rijksmuseum in Amsterdam.

Portret van een paar als Oud-Testamentische figuren, bekend als "Het joodse bruidje", 1665-1668. Amsterdam, Rijksmuseum. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling "Rembrandt-Caravaggio" (Rijksmuseum Amsterdam, 2006).

“De bekering van de H. Paulus”, Caravaggio, Santa Maria del Popolo, Rome. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling “Rembrandt-Caravaggio” (Rijksmuseum Amsterdam, 2006).

"Prometheus door Vulcanus geketend", Dirck van Baburen, Rijksmuseum Amsterdam. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling "Rembrandt-Caravaggio" (Rijksmuseum Amsterdam, 2006).

De watervallen bij Tivoli met de villa van Maecenas. Claude Joseph Vernet, c.1740-1750. Den Haag – Mauritshuis. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling “Dreaming of Italy”, die in 2006 gehouden werd in Museum het Mauritshuis.

Italiaans landschap. Jan Both, c.1645., Den Haag, Mauritshuis. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling “Dreaming of Italy”, die in 2006 werd gehouden in Museum het Mauritshuis.

Een mannelijk naakt. Michelangelo. ca. 1504-1505. Teylers Museum, Haarlem. Afbeelding afkomstig uit de catalogus "Michelangelo. De hand van een genie" die Hugo Chapman samenstelde voor de tentoonstelling over de tekeningen van Michelangelo in het Teylers Museum (2005).

Studies voor Haman, ca. 1511-1512. Michelangelo. Teylers Museum, Haarlem. Afbeelding afkomstig uit de catalogus "Michelangelo. De hand van een genie", die Hugo Chapman samenstelde voor de tentoonstelling over de tekeningen van Michelangelo in het Teylers Museum (2005).

Portret van Cosimo II met zijn echtgenote Maria Magdalena van Oostenrijk en zijn zoon Ferdinando. Justus Suttermans, Florence – Galleria degli Uffizi. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling “Meraviglie. Precious, Rare and Curious Objects from the Medici Treasure”, die in 2003 werd gehouden in het Haags Historisch Museum.

Tegel met afbeelding van "De Roem". Florence. Museo dell'Opificio delle Pietre Dure. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling "Meraviglie. Precious, Rare and Curious Objects from the Medici Treasure" (Haags Historisch Museum, 2003).

Bacchus, 1670. Florence – Museo degli Argenti. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling "Meraviglie. Precious, Rare and Curious Objects from the Medici Treasure" (Haags Historisch Museum, 2003).

Twee bronzen beelden van atleten uit de tuin van de Villa dei Papiri. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling “De laatste uren van Herculaneum”, die in 2006 werd gehouden in het Nijmeegse Museum Het Valkhof.

Achilles en Chiron. Fresco afkomstig uit het Augusteum in Herculaneum (Ercolano). Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de tentoonstelling "De laatste uren van Herculaneum" (Museum Het Valkhof, Nijmegen, 2006).

“Het Marsveld in het Oude Rome”. Giovanni Battista Piranesi. Afbeelding afkomstig van de tentoonstelling “De droom van Piranesi” (Teylers Museum, Haarlem, 2008).

Gezicht op de Ponte Molle. Ets. Giovanni Battista Piranesi. Collectie Teding van Berkhout – Teylers Museum, Haarlem. Tentoonstelling “De droom van Piranesi” (Teylers Museum, Haarlem, 2008).

Wandtafeltje door Piranesi in opdracht van Kardinaal Rezzonico, neef van Paus Clemens XIII, 1768. Tentoongesteld in het kader van “De droom van Piranesi.” (Teylers Museum, Haarlem, 2008). In bruikleen van het Rijksmuseum in Amsterdam.

"Spheric, Empire", olie op doek van Sandro Chia uit 2002. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de expositie "Talking Paintings" in het Gemeentemuseum Den Haag (2008).

"Kissing Aboriginies", olie op doek van Sandro Chia uit 2002. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de expositie "Talking Paintings" in het Gemeentemuseum Den Haag (2008).

"Goddess", bronzen beeld van Sandro Chia uit 1999. Afbeelding afkomstig uit de catalogus bij de expositie "Talking Paintings" in het Gemeentemuseum Den Haag (2008).

“Badende vrouwen” – bronzen beelden van Sandro Chia uit 2005. Tontoongesteld in de fontein bij de ingang van het Gemeentemuseum Den Haag in het kader van de expositie “Talking Painting” (24 mei – 28 september 2008).

Wandschildering met banketscène – Pompeii. Afbeelding afkomstig uit de catalogus van de Tentoonstelling “Luxe & Decadentie: Leven aan de Romeinse goudkust”, gehouden in Museum Het Valkhof in Nijmegen, 23.08.2008 – 04.01.2009.
Foto: Luciano Pedicini/Archivio dell’Arte, Napels.

Detail wandschildering - Pompeii. Afbeelding afkomstig uit de catalogus van de tentoonstelling “Luxe & Decadentie: Leven aan de Romeinse goudkust”, gehouden in Museum Het Valkhof in Nijmegen, 23.08.2008 – 04.01.2009.
Foto: Luciano Pedicini/Archivio dell’Arte, Napels.

Giovanni Paolo Panini, Piazza Montecavallo. Detail.

Palazzo Pitti, Florence.

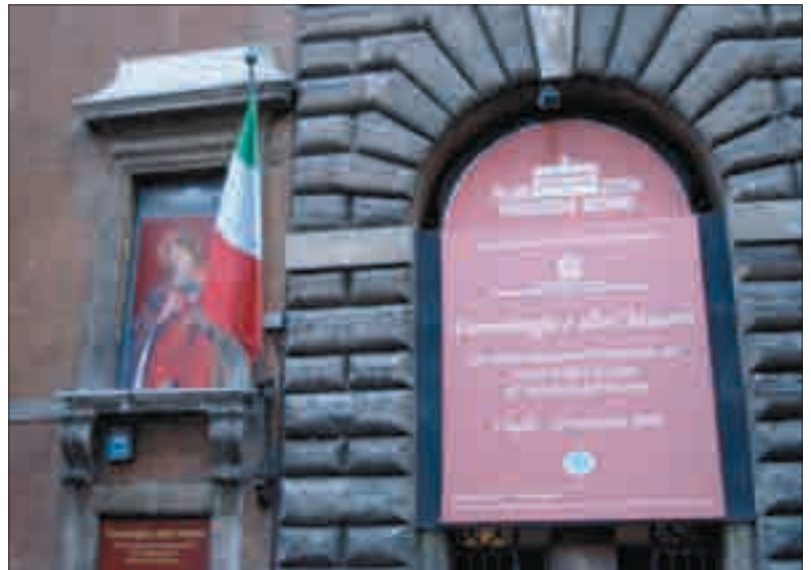
Palazzo degli Uffizi, Florence.

Tegelijkertijd zijn er ook in Italië een aantal fascinerende exposities ingericht, in onderlinge afstemming met de in Nederland georganiseerde tentoonstellingen.

Vermeldenswaard is vooral de expositie “Rembrandt. Schilderijen, etsen en hun weerslag op 17e- en 18e-eeuws Italië”, die van 5 oktober 2002 tot en met 6 januari 2003 werd gehouden in de toonzalen van de Scuderie nabij het Romeinse Quirinale-paleis. Tentoongesteld werden etsen van de Hollandse meester uit de meest prestigieuze collecties van het Rijksmuseum en het British Museum, alsmede een aantal waardevolle doeken die grotendeels voor het eerst in Italië te bezichtigen waren.

Onder auspiciën van de President van de Republiek Italië en Hare Majesteit Koningin Beatrix werden, bij gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het Interuniversitair Nederlands Kunsthistorisch Instituut in Florence, in 2008 twee exposities gehouden in Toscane: “Florence en de antieke Nederlanden 1430-1530” en “Vlamingen en Nederlanders in Florence. Tekeningen uit de collecties van de Uffizi”.

Evenzeer van belang is de tentoonstelling “Vlamingen en andere meesters” die in 2008 door het Fondo Edifici di Culto (Fonds voor de Kerken) van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, onder auspiciën van de President van de Republiek Italië, werd georganiseerd in het Palazzo Ruspoli in Rome. In het kader van de tentoonstelling waren belangrijke werken van Vlaamse en andere kunstenaars te bezichtigen die deel uitmaken van het onschatbare artistieke erfgoed van het Fondo Edifici di Culto (F.E.C.).

Palazzo Ruspoli, Rome.

Rembrandt. "Schilderijen, etsen en hun weerslag op 17e- en 18e-eeuws Italië". Tentoonstelling in de "Scuderie" bij het Quirinale-paleis in Rome.

Rembrandt, "De drie kruisen". "Schilderijen, etsen en hun weerslag op 17e- en 18e-eeuws Italië". Tentoonstelling in de "Scuderie" bij het Quirinale-paleis in Rome.

Hans Memling, "Triptiek voor Benedetto Pagagnotti", midden: De Madonna op de troon met twee engelen. Tentoonstelling "Florence en de antieke Nederlanden 1430-1530, Palazzo Pitti, Florence.

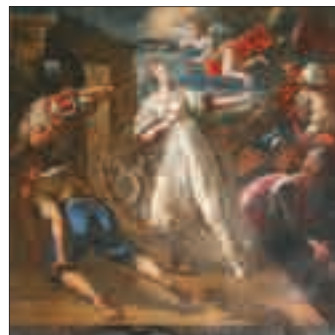
Pieter Bruegel de Oude, "De toorn". Tentoonstelling "Vlamingen en Nederlanders in Florence. Tekeningen uit de collecties van de Uffizi", Galleria degli Uffizi, Florence.

"Christus beschimpt", begin tweede decennium 17e eeuw. Gerrit van Honthorst ofwel Gherardo delle Notti, Kerk van de H. Maria Onbevlekt Ontvangen, Via Veneto, Rome. Tentoonstelling "Vlamingen en andere meesters" die van 1 juli t/m 10 september 2008 werd gehouden in het Palazzo Ruspoli in Rome.

"Het wonder van het wiel", 1705, Willem Borremans, Kerk van de H. Franciscus van Assisi in Cosenza. Tentoonstelling "Vlamingen en andere meesters" (Palazzo Ruspoli, Rome, 1 juli-10 september 2008).

“De verkondiging aan de herders”, Rembrandt. “Schilderijen, etsen en hun weerslag op 17e- en 18e-eeuws Italië”. Tentoonstelling in de “Scuderie” bij het Quirinale-paleis in Rome.

Zelfportret, Rembrandt. "Schilderijen, etsen en hun weerslag op 17e- en 18e-eeuws Italië". Tentoonstelling in de "Scuderie" bij het Quirinale-paleis in Rome.

“De Omval”, Rembrandt. “Schilderijen, etsen en hun weerslag op 17e- en 18e-eeuws Italië”. Tentoonstelling in de “Scuderie” bij het Quirinale-paleis in Rome.

“De rattenkruitverkoper”, Rembrandt. “Schilderijen, etsen en hun weerslag op 17e- en 18e-eeuws Italië”. Tentoonstelling in de “Scuderie” bij het Quirinale-paleis in Rome.

Officiële opening van de tentoonstelling "Florence en de antieke Nederlanden, 1430-1530. Vlamingen en Nederlanders in Florence", Palazzo Vecchio, Salone del Cinquecento, Florence.

Foto gereproduceerd met toestemming van het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence.

"De bewening van Christus", Rogier van der Weyden. Tentoonstelling "Florence en de antieke Nederlanden, 1430-1530", Palazzo Pitti, Florence.

"Triptiek voor Pagagnotti", midden: "De Madonna op de troon met twee engelen", Hans Memling. Paneel, Palazzo Pitti, Florence.

“Aeneas vergoddelijkt”, Hendrick Goltzius. Pentekening met bisterinkt, gequarelleerd met bister en sanguine en met penseel reliëf gegeven in loodwit. Galleria degli Uffizzi, Florence.

"Borstbeeld van een meisje", Pieter Paul Rubens. Zwarte en rode steen, reliëf met penseel in wit krijt. Galleria degli Uffizzi, Florence.

"Besnijdenis", 1580, Simone Wobrek, Kerk van de H. Domenicus (tegenwoordig de Kerk van de H. Johannes), Castelvetro, Trapani. Afbeelding gereproduceerd met toestemming van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Afdeling Burgerlijke vrijheden en Immigratie, Centrale Directie voor het Beheer van het Fondo Edifici di Culto (Fonds voor de Kerken). Tentoonstelling "Vlamingen en andere meesters", Palazzo Ruspoli, Rome.

"Christus beschimpt", begin tweede decennium 17e eeuw, Gerrit van Honthorst/ Gherardo delle Notti, Kerk van de H. Maria Onbevlekt Ontvangen, Via Veneto, Rome.

Afbeelding gereproduceerd met toestemming van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Afdeling Burgerlijke vrijheden en Immigratie, Centrale Directie voor het Beheer van het Fondo Edifici di Culto (Fonds voor de Kerken).

Tentoonstelling *"Vlamingen en andere meesters"*, Palazzo Ruspoli, Rome.

"Discussie tussen de H. Catherina van Alexandrië en de filosofen ten overstaan van Maxentius", 1705, Willem Borremans, Kerk van de H. Franciscus van Assisi, Cosenza.

Afbeelding gereproduceerd met toestemming van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Afdeling Burgerlijke vrijheden en Immigratie, Centrale Directie voor het Beheer van het Fondo Edifici di Culto (Fonds voor de Kerken).

Tentoonstelling "Vlamingen en andere meesters", Palazzo Ruspoli, Rome.

“Het wonder van het gebroken wiel”, 1705, Willem Borremans, Kerk van de H. Franciscus van Assisi, Cosenza.

Afbeelding gereproduceerd met toestemming van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Afdeling Burgerlijke vrijheden en Immigratie, Centrale Directie voor het Beheer van het Fondo Edifici di Culto (Fonds voor de Kerken).
Tentoonstelling “Vlamingen en andere meesters”, Palazzo Ruspoli, Rome.

“Kasteel en Brug van Sant’Angelo”. Gaspar van Wittel. Afbeelding gereproduceerd met toestemming van de Musei Capitolini in Rome.

De typisch Nederlandse gewoonte om veel te reizen vormt voor het toerisme naar Italië een belangrijke factor. De groeimogelijkheden voor het toerisme zijn legio, in verband met het rijke en gevarieerde aanbod dat het schiereiland te bieden heeft. In 2008 stond Nederland op de zesde plaats voor wat betreft het aantal overnachtingen van buitenlandse bezoekers in Italië: een meer dan behoorlijk resultaat als men bedenkt dat Nederland 16 miljoen inwoners telt.

Omvangrijk is ook de omgekeerde toeristenstroom, vanuit Italië naar Nederland, die getuigt van een voortdurende belangstelling bij de twee landen om elkaar nog beter te leren kennen².

² Voor meer informatie over de bilaterale betrekkingen tussen Italië en Nederland verwijs ik naar onderstaande aanvullende bronnen:

- A.C. van der Zwan (1995), *Overzicht van de geschiedenis van Italië en van de betrekkingen tussen Nederland en Italië*, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken, DDI/ON;
- Italiaanse diplomatieke stukken;
- M. Toscano (1963), *Pagine di Storia Diplomatica Contemporanea 1 – Origini e vicende della Prima Guerra Mondiale*, Milano;
- B. Tonra (2001), *The Europeanisation of National Foreign Policy – Dutch, Danish and Irish Foreign Policy in the EU*, London: Ashgate;
- L.V. Ferraris (red.) (1996), *Manuale della Politica Estera italiana 1947-1993*, Bari: Laterza;
- E. Di Nolfo (1994), *Storia delle relazioni internazionali 1918-1992*, Bari: Laterza;
- C. de Voogd (2003), *Histoire des Pays-Bas*, Paris: Fayard.

Koninklijk Paleis Noordeinde – Officiële ceremonie bij het aanbieden van de geloofsbriefen van de Ambassadeur.